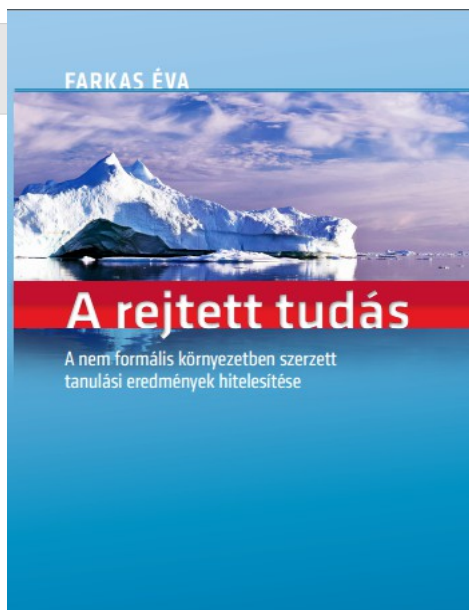

A nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények elismerésének módszertani kérdései

Hangya Dóra*

Farkas Éva (2014): *A rejtett tudás: A nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítése*. SZTE JGYPK FI. Szeged.

Farkas Éva – a Szegedi Tudományegyetem Felnőttképzési Intézetének docense – *A rejtett tudás: A nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítése* című könyve 2014-ben jelent meg a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézet gondozásában. A könyvben megismerhetjük a nem formális tanulási környezetben szerzett tanulási eredmények (learning outcomes) hitelesítési modelljének kidolgozására irányuló fejlesztő munkájának eredményeit. Kutatásának és egyben a könyvnek is célja volt a nem formális tanulási környezetben szerzett tanulási eredmények értékelésének, érvényesítésének, elismerésének és dokumentálásának módszertani vizsgálata, a mérés és értékelés sztenderdjeinek és modelljének kidolgozása a felnőttkori tanulás

szektorában.

A kutatás és annak eredményeit bemutató könyv hiánypótló jellegű, hozzájárul a felnőttképzés egy részterületének modernizálásához, nemzetközi elvárásoknak megfelelő megújításához. Az utóbbi években az oktatásfejlesztés egyik kiemelt témája az iskolán kívül szerzett tudás elismerésének kérdése, hiszen többek között az Európai Unió Tanácsa 2012. december 20-i ajánlásában is arra ösztönzi a tagállamokat, hogy legkésőbb 2018-ra létrehozzák saját nemzeti rendszereiket a nem-formális és az informális tanulási eredmények elismerésének érdekében. Több hazai stratégiai dokumentum rögzíti az előzetesen megszerzett tudás elismerésének szükségességét, ajánlások is megfogalmazódtak, azonban valós előrelépés mégsem történt a kérdés kapcsán. Farkas Éva kidolgozta a hitelesítési eljárás nemzeti szintű bevezetéséhez és működtetéséhez, valamint az ehhez szükséges intézményi-, szervezeti háttér létrehozásához szükséges modellt, eszközrendszert. Módszertani útmutatót készített a hitelesítési eljáráshoz szükséges tanulási eredmények leírásához, illetve az ismeret- és képesség jellegű tudás méréséhez. Ezáltal a könyv funkcióját tekintve, több mint tudományos szakirodalom, tekinthető szakmódszertani kézikönyvnek is. A könyv elméleti háttérét a szerző desk-research módszerrel végzett kutatása adja, melynek kertében feldolgozta és összegezte az olvasó számára a nem-formális és informális tanulás eredmények hitelesítéséhez kapcsolódó tudományos műveket, tanulmányokat, korábbi tanulási eredményeket, az EU-s szakpolitikai dokumentumokat, a vonatkozó hazai és nemzetközi szak- és felnőttképzésre vonatkozó jogi szabályozást.

A könyv két alapvető kulcsfogalma a tanulási eredmény és a hitelesítés, melyeket már a munkája elején egyértelműen meghatározza az olvasó számára. „*A tanulási eredmények tudás, képesség, kompetencia kontextusában meghatározott kijelentések arra vonatkozóan, hogy tanuló mit tud és ért, és mire képes, miután lezárt egy*

* ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola Andragógia Program PhD hallgatója, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) munkatársa, jelenleg munkaerő-piaci szolgáltatásvezetője, valamint okleveles andragógus, érdekvédelmi és foglalkoztatási szakember, e-mail cím: hangyadora@gmail.com

tanulási folyamatot, függetlenül attól, hogy hol, hogyan, mikor szerezte meg ezeket a kompetenciákat...Ebben a kontextusban nem az a fontos, hogy valaki bizonyos szakmai ismereteket, kompetenciákat mennyi ideig, hol és módszerekkel tanult meg...a hangsúly azon van, hogy milyen ismereteket, képességeket és kompetenciákat birtokol valójában, függetlenül attól, hogy hol és miként szerezte azokat...A hitelesítés a tanulási eredmények mérésének, értékelésének, érvényesítésnek, dokumentálásának folyamatait összefoglaló megnevezés” (13–14. oldal). A hitelesítés terminológiát javasolja a validáció és elismerés helyett a tanulási eredmények mérésének, értékelésének, dokumentálásának folyamatára. A hitelesítési eljárás lényege, hogy az egyén a birtokolt tanulási eredményét „hivatalossá” tudja tenni és transzferálni tudja új kontextusokba, például egy új munkakörben vagy képzésben. A hitelesítési eljárás lényege, hogy az egyén által bármikor és bármilyen formában elsajátított tudást az erre jogosult szervezet összeveti az adott képesítéshez vagy munkakörhöz kapcsolódó előzetesen megállapított, meghatározott követelmények rendszerével és megállapítja, hogy az egyén által birtokolt tudás megfeleltethető-e az adott képzési vagy munkaköri követelményeknek. A hitelesítési eljárás egy fontos üzenete, hogy a formális tanulási környezetén kívül szerzett kompetenciák is ugyanolyan fontossággal bírnak, mint a formális, iskolai környezetben szerzett ismeretek és készségek. Egyenrangúak, egyformán értékesek és értékelhetőek is, de természetesen nem váltják fel az iskolai ismeretszerzést, hiszen a hitelesítési eljárás során „csupán” mérés és értékelés van, ismeretátadás nincsen, nem a tanulás folyamata kerül vizsgálat alá, hanem annak mérhető, explicité tehető tanulási eredménye.

A könyv nyolc átfogó fejezetet tartalmaz rendkívül sok gyakorlati példával, aktuális statisztikai adatokkal. Az első fejezetben a tanulás fogalomrendszerét és lehetséges színtereit mutatja be és a nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítésének fogalmi megközelítését kiegészítve annak céljaival, az általa felvázolt rendszer bevezetésének lehetséges előnyeivel. A nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítésének hasznát különböző gazdasági, társadalmi, oktatási, demográfiai, technológiai és az EU szakpolitikai tényezők felsorolásával támasztja alá.

A második fejezetben két évtizedet átfogó nemzetközi kitekintést találunk, fókuszban az oktatás felértékelődésének kérdésével az európai oktatáspolitikában és a nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények elismerésének ügyével az EU szakpolitikai gondolkodásában. Ebben a fejezetben nagyon részletesen bemutatásra kerülnek a területet érintő legfontosabb európai uniós dokumentumok és kutatások. A fejezetben Hollandia, Belgium, Spanyolország és Románia példáján keresztül ismerjük meg kellő alaposítással a hitelesítési eljárás konkrét gyakorlatait, az európai trendeket. A szerző megállapítja, hogy a nemzetközi trendek és az európai tagállamok gyakorlatát áttekintve általánosságban nem beszélhetünk a nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítési rendszeréről. Egyes országokban eltérő gyakorlatok alakultak ki, de mégis megfigyelhetőek olyan közös jellemzők, melyek akár feltételei lehetnek a hitelesítési eljárás hazai bevezetésének és sikeres működtetésének is. Ezek többek között a kormányzati elkötelezettség, tanulási eredményekben való gondolkodás a képzési és foglalkozási sztenderdeket illetően, a disszemináció, az érdekeltség megteremtése, a finanszírozás, a nemzeti képesítési keretrendszerhez való kapcsolódás és a befogadó társadalmi és gazdasági környezet.

A harmadik fejezetben bemutat ismert és kevésbé ismert tanulási eszközöket, mint például az Europass portfólió, Európai Szakoktatási és Szakképzési Kreditrendszer (ECVET), Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR). A szerző szerint az egyének által megszerzett különböző képesítések összehasonlításának alapja a „közös nyelv”, mely szerinte a tanulási eredmény alapú megközelítés lehet, ennek pedig fókusza a kritérium alapú mérés-értékelés. A fejezetben konkrét szakképesítéseket vizsgálva keresi a választ arra a kérdésre, hogy *„mennyire tanulási eredmény kompatibilisek a szakképesítések ma Magyarországon?”* (84. oldal).

A negyedik fejezetben 20 évet áttekintve mutatja be az olvasónak a hazai fejlesztőmunka fontos állomásait, eredményeit. Megállapítja, hogy Magyarországon szigetszerűen jól működő gyakorlatokkal találkozhatunk a nem formális tudás elismerésének rendszerszerűen működő gyakorlata helyett. Kiemeli például az ECDL-vizsgarendszert, illetve a nyelvvizsgáztatás rendszerét, hiszen itt nem a tudás megszerzésének helye vagy ideje, ami számít, hanem a konkrét követelményszinteknek való megfelelés. Említi továbbá még a jó gyakorlatok között az Europass portfólió rendszerét is, valamint részletesen foglalkozik a HEFOP 3.2.1. és a TÁMOP 2.2.1. eredményeivel, mivel szerinte ezek jó alapokat jelenthetnek a nem formális úton szerzett tudás elismerési rendszerének hazai kidolgozásához.

A következő fejezetben a szerző a tanulási eredmények hitelesítésének céljaival, társadalmi és gazdasági funkcióival foglalkozik. A rendszer kialakításának legfontosabb célját, pozitív hozadékát a foglalkoztatást növelő funkciójában látja. Szerinte a tanulási eredmények hitelesítése hozzájárulhat a közfoglalkoztatás fejlesztéséhez, az akut munkaerőhiány kezeléséhez, a külföldi munkavállalók foglalkoztatásához, az önfoglalkoztatóvá váláshoz, a munkaerő-kiválasztás, a munkahelyi képzés hatékonyságának növeléséhez, a munkahelyi képzés fókuszának eredményesebb meghatározásához, és végül, de nem utolsó sorban az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező vagy szakképzettség nélküliek vagy speciális kompetenciákkal rendelkezők foglalkoztathatóságának javításához. A rendszer másik fontos funkciójának az egész életen át tartó tanulásba való bekapcsolódás ösztönzését látja, mely többféle területen és céllal valósulhat meg. Elősegítheti a korai iskolaelhagyás és lemorzsolódás csökkentését, a képzésekbe történő belépés elősegítését, új célcsoportok képzésbe való bevonását, a nem formális úton szerzett tanulási eredmények érvényesítését a szakképzésben és a felnőttképzésben, a differenciált tanulásszervezést, a külföldi szakmai gyakorlat beszámítását és a képzési szintek és formák közötti átjárhatóság biztosítását. A hitelesítési eljárás fontos és kiemelt funkciója továbbá a szak- és felnőttképzési rendszer minőségi fejlesztése.

Az utolsó és egyben legfontosabb fejezet *A tanulási eredmények hitelesítési modellje* címet viseli. Ebben a fejezetben – támaszkodva az európai tendenciákra, jó gyakorlatokra és figyelembe véve a hazai gazdasági és oktatási helyzetképet – leír egy olyan modellt, melynek célja a felnőttek által birtokolt tanulási eredmények felmérése, értékelése és dokumentálása, mely alkalmazható függetlenül attól, hogy ezt hol szerezte meg. A fejezetben *Farkas Éva* rendkívül részletesen, gazdagon írja le a modellt, mely négy nagy egységből áll: a tanulási eredmény alapú sztenderdek (referenciakövetelmények) meghatározása; a tanulási eredmények hitelesítési eljárásának kialakításához és működtetéséhez szükséges konkrét feltételek; a tanulási eredmények hitelesítési eljárásának konkrét lépései; javaslat a hitelesítési eljárás bevezetésének leginkább alkalmas területeire. A szerző konkrét javaslatot tesz a kompetens intézmény létrehozására, a humán-erőforrás feltételek biztosítására és meghatározza a fejlesztési feladatokat. Kiemelten kezeli az érdekelt felekkel való kommunikációt, a finanszírozást, a kormányzati elkötelezettséget és a jogszabályi háttér megteremtésének szükségességét. A hitelesítési eljárás konkrét lépéseit is bemutatja: (1) informálás, (2) tanácsadás és orientálás, (3) azonosítás, (4) mérés-értékelés, (5) érvényesítés. A könyv utolsó két fejezetében részletes módszertani útmutató található a tanulási eredmények leírásához és a tanulási eredmények felméréséhez és értékeléséhez. Konkrét példákon keresztül ismerhetjük meg az ismeretjellegű tudások mérésére alkalmas tesztek készítésének algoritmusát, a mérőeszközök készítésének módszertanát. A könyv mellékletében pedig kész tesztek és kompetenciamérő eszközöket is találunk (229–288. oldal). Mindenképpen fontos kiemelni, hogy a mű végén a témában elmélyülni kívánó olvasók alapos és terjedelmes irodalomjegyzéket találnak.

Farkas Éva könyve a szerzőtől megszokott alaposággal, részletességgel íródott. Az általa leírt rendszer ösztönözheti az egész életen át tartó tanulásban való részvételt, második esélyt biztosíthat az egyéneknek, gazdagosabbá teheti a képzésre fordított állami források felhasználását, segítheti a foglalkoztathatóság növelését és a szakpolitikai célok elérését. A hiánypótló könyvet ajánlom kutatóknak, az oktatás területén dolgozó gyakorló szakembereknek és döntéshozóknak is, valamint mindazoknak, akik szeretnének ismereteket és átfogó képet kapni a nem formális tanulási eredmények hitelesítéséről és benne rejlő lehetőségekről. Ahogy a szerző írja befejezésében: „... a fejlesztés nem megy egyik napról a másikra... az előrehaladás azonban semmiféle türelemmel nem halogatható. A startpisztoly eldőrdült az Európai Unióban, a versenytársak pedig már meg is tették az első métereket... a szabályok ismertek, az edzésterv most már adott, a képességeink megvannak. Ideje tehát nekünk is elstartolni” (228. oldal).